

BÀI 7. TAM GIÁC

Mục tiêu

❖ Kiến thức

- + Nắm được định nghĩa tam giác.
- + Hiểu được khái niệm đỉnh, góc, cạnh của tam giác.

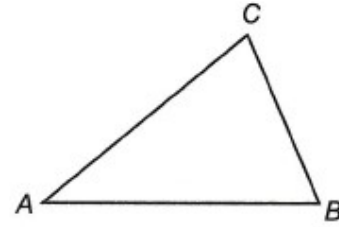
❖ Kỹ năng

- + Biết vẽ tam giác, biết gọi tên các đỉnh, các cạnh, các góc của tam giác.
- + Nhận biết được điểm nằm bên trong và bên ngoài tam giác.

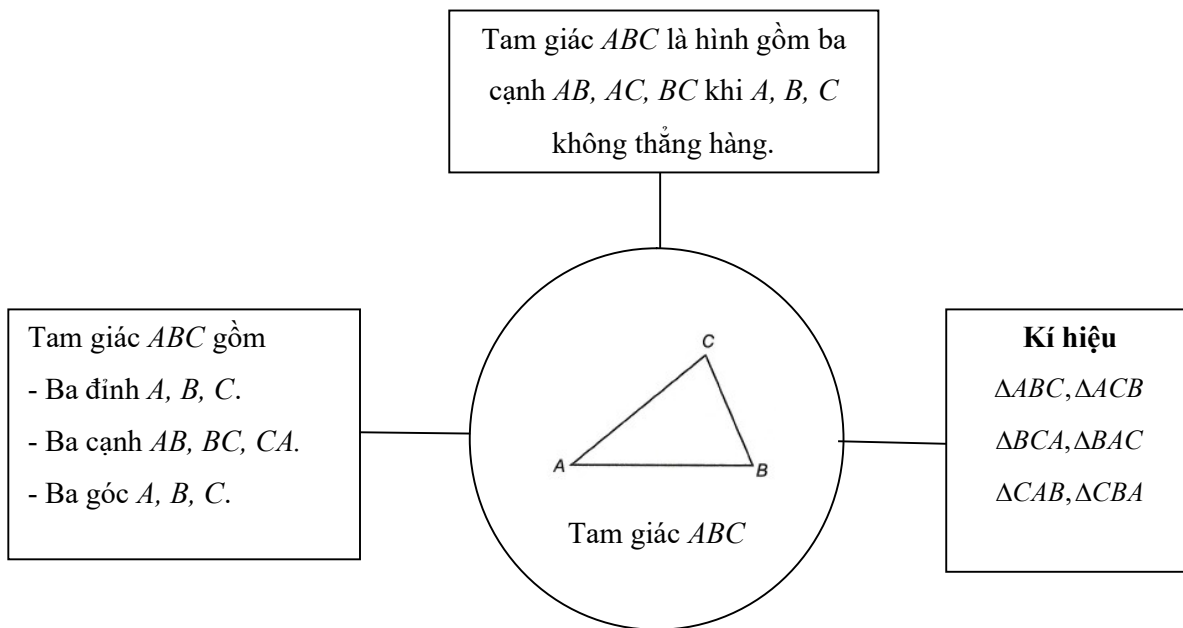
I. LÝ THUYẾT TRỌNG TÂM

Tam giác ABC

- Tam giác ABC là hình gồm ba đoạn thẳng AB , BC , CA với ba điểm A , B , C không thẳng hàng.
- Tam giác ABC được kí hiệu là $\triangle ABC$ hoặc $\triangle ACB$, $\triangle BCA$, $\triangle BAC$, $\triangle CAB$, $\triangle CBA$.
- Ba điểm A , B , C được gọi là ba đỉnh của tam giác.
- Ba đoạn thẳng AB , BC , CA được gọi là ba cạnh của tam giác.
- Ba góc $\widehat{CAB}$, $\widehat{ABC}$, $\widehat{BCA}$ được gọi là ba góc của tam giác.

SƠ ĐỒ HỆ THỐNG HÓA

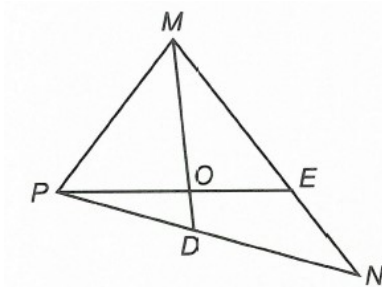

II. CÁC DẠNG BÀI TẬP

Dạng 1: Nhận biết tam giác và các yếu tố của tam giác

Ví dụ mẫu

Ví dụ 1: Cho hình vẽ sau. Hãy điền trên các tam giác và các yếu tố của tam giác và bảng sau

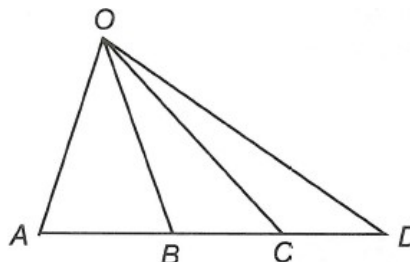
Tam giác	Các đỉnh	Các cạnh

MNP	M, N, P	MN, MP, NP
...	...	...
...	...	...

Hướng dẫn giải

Tam giác	Các đỉnh	Các cạnh
MNP	M, N, P	MN, MP, NP
MPD	M, P, D	MP, PD, DM
MPO	M, P, O	MP, OP, OM
MDN	M, N, D	MN, ND, MD
MEO	M, E, O	ME, EO, OM
OPD	O, P, D	OP, PD, OD
PEN	P, E, N	PE, EN, NP
MPE	M, P, E	MP, PE, ME

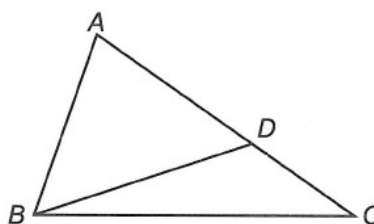
Ví dụ 2. Trong hình vẽ dưới đây, có tất cả bao nhiêu hình tam giác? Hãy kể tên.

Hướng dẫn giải

Các tam giác có trong hình bên là $\triangle OAB$; $\triangle OBC$; $\triangle OCD$; $\triangle OAC$; $\triangle OBD$; $\triangle OAD$.

Ví dụ 3. Cho hình vẽ bên

- Đoạn thẳng BD là cạnh chung của những tam giác nào?
- Đoạn thẳng BC là cạnh chung của những tam giác nào?
- Hai tam giác nào có hai góc bù nhau?

Hướng dẫn giải

- Đoạn thẳng BD là cạnh chung của hai tam giác $\triangle ABD$ và $\triangle BCD$.
- Đoạn thẳng BC là cạnh chung của hai tam giác $\triangle ABC$ và $\triangle BCD$.

c) Hai tam giác $\triangle ABD$ và $\triangle BCD$ có hai góc bù nhau là $\widehat{ADB}$ và $\widehat{BDC}$.

Bài tập tự luyện dạng 1

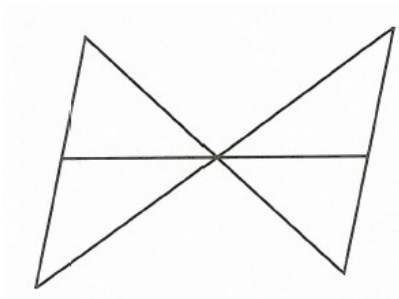
Câu 1: Cho năm điểm phân biệt trong đó có bốn điểm thẳng hàng. Số các tam giác được tạo thành từ ba trong năm điểm trên là

- A. 4.   B. 5.   C. 6.   D. 8.

Câu 2: Cho bốn điểm M, N, P, Q . Số tam giác có ba đỉnh là ba trong bốn điểm trên là

- A. 3.   B. 4.   C. Hoặc 3 hoặc 4.   D. Hoặc 0 hoặc 3 hoặc 4.

Câu 3: Cho hình vẽ sau

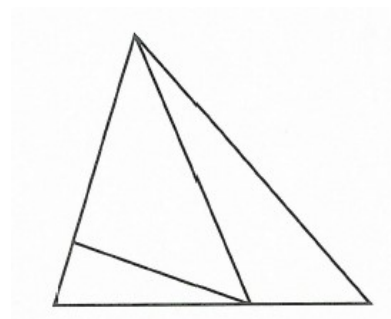
Số tam giác có trên hình vẽ là

- A. 4.   B. 5.   C. 6.   D. 7.

Câu 4: Cho ba điểm A, B, C nằm trên đường thẳng a . Lấy điểm D nằm ngoài đường thẳng a . Nối D với A, B, C . Số tam giác được tạo thành là

- A. 2.   B. 3.   C. 4.   D. 5.

Câu 5: Cho hình vẽ sau

Số tam giác có trên hình vẽ là

- A. 4.   B. 5.   C. 6.   D. 7.

Câu 6: Cho bốn điểm A, B, C, D trong đó không có ba điểm nào thẳng hàng. Nối các cặp điểm với nhau. Số các tam giác được tạo thành là

- A. 3.   B. 4.   C. 6.   D. 8.

Dạng 2: Vẽ hình

Phương pháp giải

Ta xét hai bài toán cơ bản

Bài toán 1. Vẽ tam giác ABC khi biết độ dài 3 cạnh

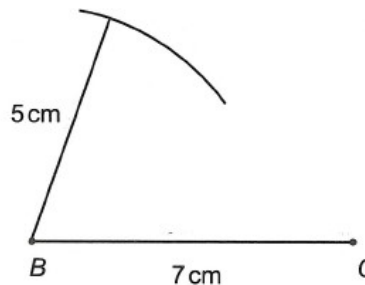
Ví dụ 1: Vẽ tam giác ABC biết $AB = 5\text{ cm}$,
 $AC = 6\text{ cm}$ và $BC = 7\text{ cm}$.

Bước 1: Dựng đoạn $BC = 7\text{ cm}$

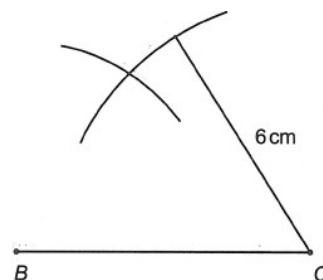
Bước 1. *Dựng đoạn BC .*

Bước 2. *Vẽ cung tròn tâm B bán kính BA .*

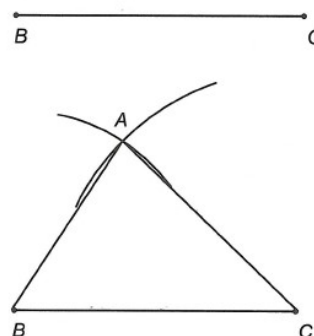
Bước 3. *Vẽ cung tròn tâm C bán kính CA .*

Bước 4. *Hai cung tròn cắt nhau tại điểm A . Vẽ điểm A .*

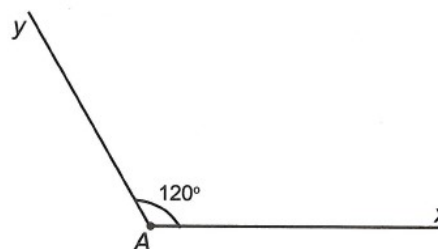
Bước 5. *Nối AB , BC , AC ta được tam giác ABC .*

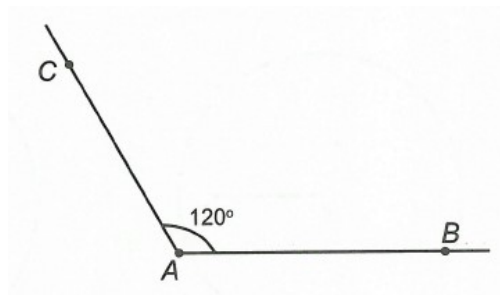
Bài toán 2. *Vẽ tam giác ABC khi biết số đo góc A và độ dài hai cạnh AB , AC .*

Bước 1. *Vẽ góc A .*

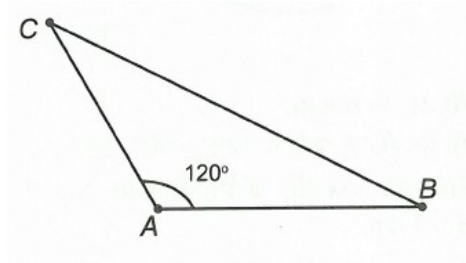
Ví dụ 2: Vẽ tam giác ABC biết $\hat{A} = 120^\circ$, $AC = 6\text{ cm}$ và $AB = 7\text{ cm}$.

Bước 2. Dựng hai đoạn AB, AC .

Bước 3. Nối BC được tam giác ABC .

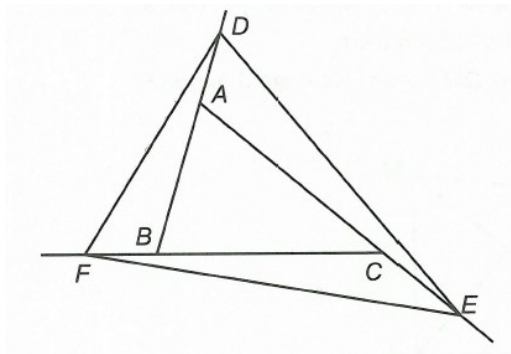

Ví dụ mẫu

Ví dụ 1: Vẽ hình theo cách diễn đạt bằng lời sau:

Vẽ tam giác ABC . Trên tia đối của các tia AB, CA, BC lần lượt lấy các điểm D, E, F . Vẽ tam giác DEF .

Hướng dẫn giải

Ví dụ 2. Vẽ tam giác ABC biết:

a) $AB = AC = 4\text{ cm}$ và $BC = 3\text{ cm}$.

b) $\hat{A} = 90^\circ, AB = 3\text{ cm}$ và $AC = 5\text{ cm}$.

hướng dẫn giải

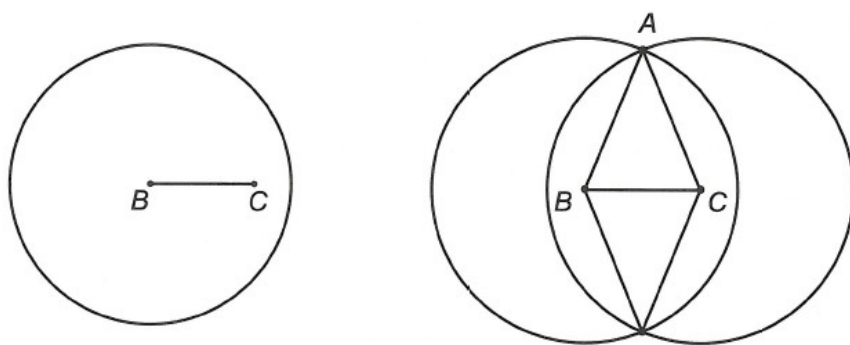
a)

- Vẽ đoạn $BC = 3\text{ cm}$.

- Vẽ hai đường tròn $(B; 4\text{ cm})$ và $(C; 4\text{ cm})$.

- Hai đường tròn cắt nhau tại A .

- Vẽ tam giác ABC .

b)

- Vẽ tia Ax bất kì.

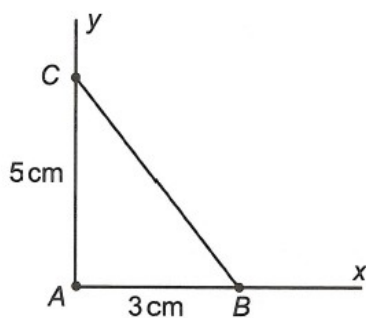
- Vẽ tia Ay sao cho $\widehat{xAy} = 90^\circ$.

- Trên tia Ax lấy điểm B sao cho $AB = 3 \text{ cm}$.

- Trên tia Ay lấy điểm C sao cho $AC = 5 \text{ cm}$.

- Nối BC .

Ta được tam giác ABC .

Ví dụ 3. Vẽ hình theo cách diễn đạt bằng lời sau:

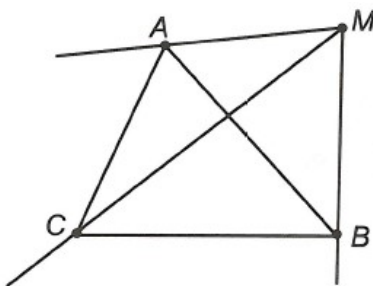
a) Vẽ $\triangle ABC$, lấy điểm M nằm ngoài tam giác. Sau đó vẽ các tia MA, MB, MC .

b) Vẽ tam giác DEF có $DE = 4 \text{ cm}, EF = 4 \text{ cm}, FD = 5 \text{ cm}$.

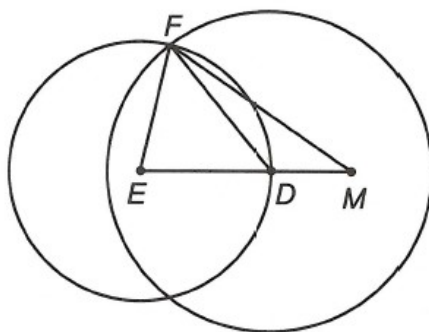
Trên tia đối của tia DE lấy điểm M sao cho $DM = 2 \text{ cm}$. Kẻ đoạn thẳng FM .

Hướng dẫn giải

a)

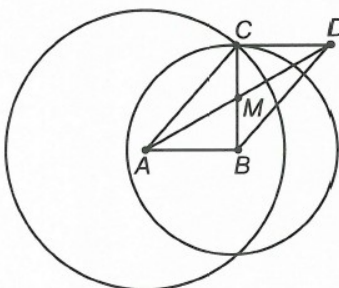
b)

Ví dụ 4.

- a) Vẽ tam giác ABC có $AB = 2,5\text{ cm}$; $BC = 3\text{ cm}$; $AC = 4\text{ cm}$.
- b) Gọi M là trung điểm của BC . Trên tia đối của tia MA lấy điểm D sao cho $MA = MD$.
- c) Vẽ đoạn thẳng DB , DC . Kê tên các tam giác có trong hình vẽ.

Hướng dẫn giải

Các tam giác có trong hình vẽ là

$\triangle AMB$; $\triangle BMC$; $\triangle CMD$; $\triangle AMC$; $\triangle ABC$; $\triangle ABD$; $\triangle ACD$; $\triangle BCD$.

Bài tập tự luyện dạng 2

Câu 1: Vẽ tam giác ABC có $AB = 6\text{ cm}$, $AC = 5\text{ cm}$, $BC = 3\text{ cm}$.

Câu 2: Vẽ hình theo cách diễn đạt bằng lời nói

- a) Vẽ tam giác ABC biết ba cạnh $AB = 3\text{ cm}$; $AC = 4\text{ cm}$; $BC = 5\text{ cm}$. Hãy đo góc $\widehat{BAC}$ và cho biết số đo (nêu cách vẽ).
- b) Vẽ tam giác ABC , lấy điểm M nằm trong tam giác rồi vẽ các tia AM , BM , CM .

Câu 3: Cho hai điểm M và N nằm cùng phía đối với A , nằm cùng phía đối với B . Điểm M nằm giữa A và B . Biết $AB = 5\text{ cm}$; $AM = 3\text{ cm}$; $BN = 1\text{ cm}$. Chứng tỏ rằng:

- a) Bốn điểm A , B , M , N thẳng hàng.
- b) Điểm N là trung điểm của đoạn thẳng MB .
- c) Vẽ đường tròn tâm N đi qua B và đường tròn tâm A đi qua N , chúng cắt nhau tại C . Tính chu vi của tam giác CAN .

Câu 4: Cho tam giác ABC , lấy điểm M nằm giữa A và C , điểm N nằm giữa A và B . Các đoạn thẳng BM và CN cắt nhau tại H . Nối MN . Tìm số tam giác có trong hình vẽ.

Câu 5: Cho tam giác ABC . Một điểm M nằm trong tam giác. Nối BM cắt AC tại D , CM cắt AB tại E . Hỏi có bao nhiêu tam giác trong hình?

Câu 6: Cho tam giác ABC và một điểm D trên cạnh AB (D không trùng với A và B).

- a) Tính độ dài cạnh AB biết $AD = 5\text{ cm}$, $BD = 6\text{ cm}$.
- b) Tính số đo góc C của tam giác biết $\widehat{ACD} = 30^\circ$, $\widehat{BCD} = 70^\circ$.
- c) Một đường thẳng d không đi qua bất kì đỉnh nào của tam giác và cắt cạnh BC của tam giác. Hãy chứng tỏ rằng đường thẳng d cắt một và chỉ một trong hai cạnh AB và AC của tam giác ABC .

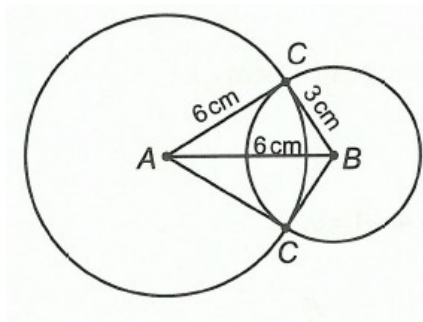
Đáp án và lời giải

Dạng 1. Nhận biết tam giác và các yếu tố của tam giác

1 – C	2 – D	3 – C	4 – B	5 – B	6 – B				

Dạng 2. Vẽ hình

Câu 1.

Câu 2.

a) Vẽ đoạn $AB = 3\text{ cm}$

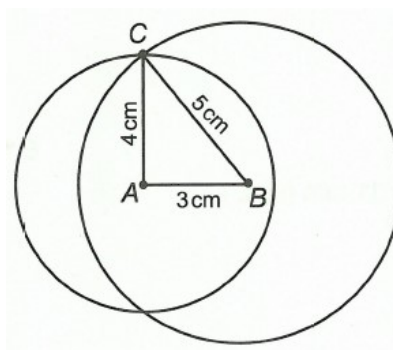
Vẽ đường tròn $(A; 4\text{ cm})$.

Vẽ đường tròn $(B; 5\text{ cm})$.

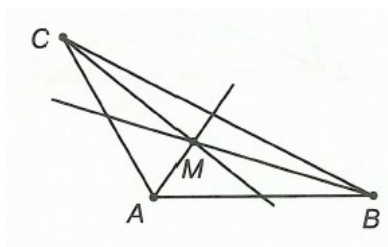
Hai đường tròn cắt nhau tại điểm C .

Nối AC, BC ta được tam giác ABC .

Đo được $\widehat{BAC} = 90^\circ$.

b)

Câu 3.

a) Theo đề bài, hai điểm M và N nằm cùng phía đối với A , cùng phía với B nên bốn điểm A, B, M, N thẳng hàng.

b) Từ đề bài ta suy ra được thứ tự các điểm trên đường thẳng AB là A, M, N, B .

Do đó

$$AB = AM + MN + NB$$

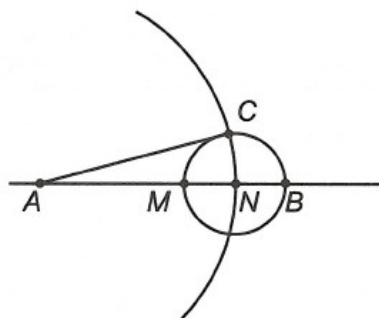
$$5 = 3 + MN + 1$$

$$MN = 1.$$

Do vậy điểm N nằm giữa M, B và $NM = NB$ ($= 1\text{ cm}$).

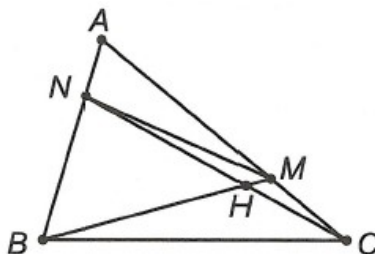
Suy ra N là trung điểm của MB .

c) Chu vi tam giác CAN là

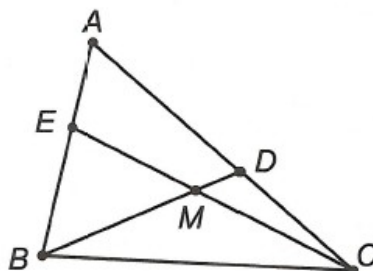
$$CA + AN + CN = AN + AN + BN = 4 + 4 + 1 = 9.$$

Câu 4.

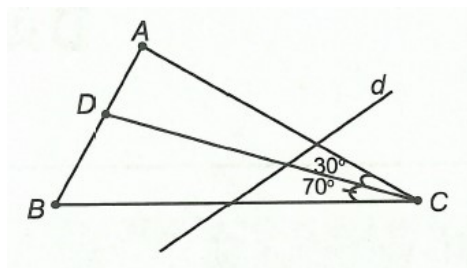
Có tất cả 11 tam giác.

Câu 5.

Có tất cả 8 tam giác.

Câu 6.

a) D nằm trên cạnh AB nên $AB = DA + DB = 5 + 6 = 11(cm)$.

b) D thuộc cạnh AB trên tia CD nằm giữa hai tia CA và CB .

Do vậy $\widehat{ACB} = \widehat{ACD} + \widehat{DCB} = 30^\circ + 70^\circ = 100^\circ$.

c) Đường thẳng d chia mặt phẳng thành hai nửa mặt phẳng. Do d cắt đoạn BC nên B, C nằm khác phía so với đường thẳng d (1).

Giả sử d không cắt đoạn AB , hay A và B nằm cùng phía so với đường thẳng d (2).

Từ (1) và (2) suy ra hai điểm A và C nằm khác phía so với đường thẳng d .

Do đó đường thẳng d cắt đoạn thẳng AC .

Vậy nếu d không cắt đoạn AB thì d cắt đoạn thẳng AC .

Chứng minh tương tự ta có nếu d không cắt đoạn thẳng AC thì d cắt đoạn thẳng AB .

Vậy d cắt một và chỉ một trong hai cạnh AB và AC của tam giác ABC .